

Akıl'den de çok faydalandı, kızı ile evlendi ve Dimaşk başkadısı iken onun nâibi olarak görev yaptı. Bazı eserlerde İbn Akıl'in kız kardeşiyle evlendiği (İA, II, 835) veya kız kardeşini İbn Akıl ile evlendirdiği (DMİ, IV, 111) kaydediliyorsa da bu ilk kaynaklarda verilen bilgilerle çelişmektedir.

Bulkînî 740'ta (1340) ve 747 (1347) veya 749'da (1349) iki defa hacca gitti. Mescid-i Aksâ'yı ziyaret etti. 765'te (1364) Bahâeddin es-Sübkî'nin yanında Dârüladl müftülüğüne, 769'da (1368) Tâceddin es-Sübkî'nin yerine Şam kadılığına tayin edildi. Bu görevde üç buçuk ay kadar kaldıktan sonra Mısır'a çağırıldı. İki buçuk ay sonra 1 Safer 770'te (15 Eylül 1368) tekrar Şam'a gittiye de on gün sonra Kahire'ye döndü. Bir süre müderris olarak görev yaptı ve Bahâeddin es-Sübkî'nin vefatı üzerine 773'te (1372) kazasker (kādılasker) oldu. 779'da (1377) görevini oğlu Bedreddin Muhammed'e bırakarak bundan sonra ders ve fetva vermekle meşgul oldu. Kendisine büyük saygı duyan Sultan Zâhir Berkuk'la birlikte 793'te (1391) Halep'e gitti ve yine onunla geri döndü.

Kahire'de Amr b. Âs Camii'nde otuz yıl kadar ders veren Bulkînî, ayrıca Tolunoğlu (İbn Tolun) Camii'nde, Berkûkiyye, Hicâziyye ve benzeri medreselerde fıkıh, tefsir, hadis okutmuş, çeşitli mezheplere mensup birçok ilim adamının yetişmesine ya doğrudan veya talebeleri vasıtasıyla katkıda bulunmuştur. Öğrencileri arasında en tanınmışları İbn Hacer el-Askalânî, Bedreddin el-Aynî, Veliyyüddin el-İrâkî, Burhâneddin el-Halebî,

Bedreddin ez-Zerkeşî, Kâriü'l-Hidâye ve İbnü'l-Cezerî'dir. Oğulları Abdurrahman ve Sâlih de tanınmış âlimlerdendir.

10 Zilkade 805'te (1 Haziran 1403) Kahire'de vefat eden Bulkînî, evinin yakınında inşa ettirdiği Bulkînî medresesinde oğlu Bedreddin Muhammed'in yanına defnedildi.

Şâfiî mezhebine mensup bir müctehid olan Bulkînî, zaman zaman mezhebine ve bu mezhep içinde önemli bir yeri olan Nevevî'ye muhalif fetvalar da vermiştir. Zekât olarak mal yerine para verilebileceği görüşü bunlardan biridir.

Eserleri. 1. *et-Tedrib fi'l-furûc*. Şâfiî fıkıh kitabıdır. "Kitâbü'r-Rağâ'a" kadar yazdığı bu eseri *et-Te'dib* adıyla özetlemiştir. Eser daha sonra oğlu Alemüddin Sâlih tarafından *Tetimmetu't-Tedrib* adıyla tamamlanmıştır. Celâleddin Muhammed b. Abdurrahman el-Bekrî (ö. 891/1486) ve Cemâleddin Abdullah b. Muhammed eş-Şinşevrî'nin de (ö. 999/1591) eser üzerine şerhleri vardır. 2. *Ma'rifetü'l-mülîmât bi-reddi'l-Mühimmât*. Şâfiî fıkıhına dair *er-Ravza* adlı esere Abdurrahim b. Hasan el-İsnevî (ö. 772/1370) tarafından yapılan şerhe yazdığı hâşiyedir. 3. *Menhecû'l-aşleyn*. Kelâm ve fıkıh usulüne dair olan eserin fıkıh usulü bölümü eksiktir. 4. *Me'hâsinü'l-işlâh fi tazmîni Kitâbi İbnî's-Salâh*. İbnü's-Salâh'ın hadis ilimlerine dair *Kitâbü Ma'rifeti envâ'i 'ilmi'l-hadis* adlı eserinin muhtasarıdır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan (Fâthî, nr. 667) yazma nüshasının başındaki kitap adı ve sonundaki *icâzet* müellif hattıdır (bu dört eserin yazma nüshaları için bk. Brockelmann,

GAL, II, 114; Suppl., II, 110). 5. *Kaṭrū's-seyl fi emri'l-ḥayl*. Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâtî'nin (ö. 705/1306) *Fazlül-ḥayl* adlı eserinin özetidir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Şehid Ali Paşa, nr. 1549, 2138/1; Ayasofya, nr. 4158) yazma nüshaları bulunan esere Bulkînî daha sonra bazı ilâveler de yapmıştır. 6. *el-Feyzü'l-cârî 'ale'l-Câmî 'i's-şâhiḥ li'l-Buḥârî*. Buḥârî'nin *eş-Şâhiḥ*'inin başından "Kitâbü'l-İmân"a kadar olan yirmi kadar hadis şerhidir. 7. *el-'Arfû's-sezî 'alâ Câmî 'it-Tirmizî*. Tirmizî'nin *es-Sünen*'inin eksik kalmış şerhidir. 8. *el-Keşşâf 'ale'l-Keşşâf*. Zemahşerî'nin tefsirine yazdığı üç ciltlik şerhtir (kaynaklarda adları zikredilen son üç eserin günümüze ulaşip ulaşmadığı bilinmemektedir).

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-gumr*, V, 107-109; İbn Fehd, *Laḫz'ul-elhâz bi-zeyli Ṭabakâti'l-huffâz* (Zeylû Tezkireti'l-huffâz içinde), Haydarâbâd 1376/1956 — Beyrut, ts. (Dâru İhyâit-türâsî'l-Arabî), s. 206-217; Şehâvî, *ed-Ḍaw'ü'l-lâmi'*, I, 85-89; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâḍara*, I, 329; a.mlf., *Zeylû Ṭabakâti'l-huffâz li'z-Zehabî* (Zeylû Tezkireti'l-huffâz içinde), s. 369-370; İbn İyâs, *Bedâ'î'ü'z-zuhûr*, I/2, s. 673-674; *Keşfü'z-zunûn*, I, 382, 397, 550, 559; II, 1048, 1351, 1364, 1479, 1608, 1874, 1880, 1881, 1915; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 51-52; Şevkânî, *el-Bedr'ü't-tâli'*, I, 506-507; *Hediyetü'l-'ârifîn*, I, 792; *İzâhu'l-meknûn*, I, 271, 279; II, 156; Brockelmann, GAL, II, 114; Suppl., I, 611; II, 110; a.mlf., "Bül-kînî", İA, II, 835-836; a.mlf., "el-Bulkînî", DMİ, IV, 111; Ziriklî, *el-A'sâm*, V, 205; Kehlâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VII, 284; Ali Paşa Mübârek, *el-Hiṭaṭ'ü'l-Teufîkiyye*, Kahire 1983, III, 123; Ebû'l-Mehâsin el-Hüseynî, *et-Tenbîh ve'l-İkâz limâ fi züyûli Tezkireti'l-huffâz* (Zeylû Tezkireti'l-huffâz içinde), s. 94; H. A. R. Gibb, "al-Bulkînî", *El²* (İng.), I, 1308-1309.

MUSTAFA UZUNPOSTALCI

BULKİNİ, Sâlih b. Ömer

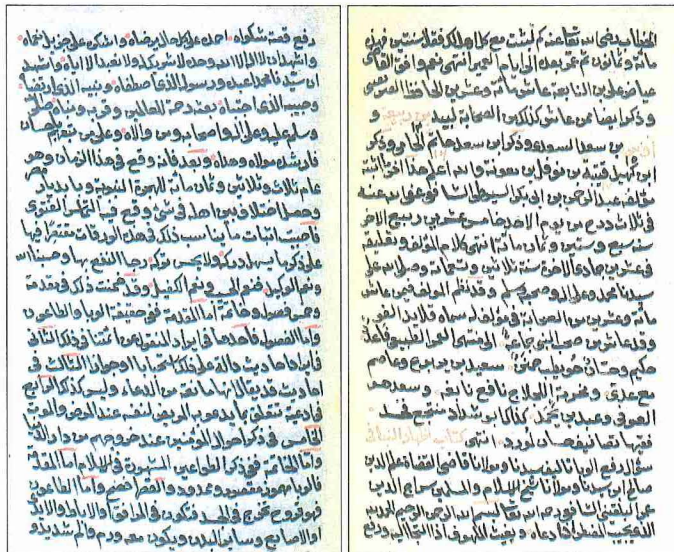
(صالح بن عمر البلقيني)

Ebü'l-Bekâ Alemüddin Sâlih b. Ömer
b. Raslân el-Kinânî
(ö. 868/1464)

Şâfiî fakihi ve hadis âlimi.

13 Cemâziyelevvel 791'de (10 Mayıs 1389) Kahire'de doğdu. Birçok âlim yetiştiren Bulkînî ailesinden olup üçüncü dedesi Sâlih b. Ahmed'in Kahire'nin kuzeyinde bulunan Garbiye bölgesindeki Bulkîne'ye yerleşmesi üzerine bu nisbe ile anılmışlardır. Babası Ömer b. Raslân el-Bulkînî de Şâfiî âlimlerindendir.

Küçük yaşta Kur'an-ı Kerim'i, fıkıh, fıkıh usulü ve nahivle ilgili bazı temel eserleri ezberledi. Babasından ve ağa-

Sâlih
b. Ömer
el-Bulkînî'nin
*İzhârü'n-nebâ
fi su'âli
ref'î'l-vebâ*
adlı risâlesinin
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Esad Efendi,
nr. 1415/5,
vr. 92^v-93^v)

beyi Abdurrahman'dan fıkıh, İzzeddin İbn Cemâa'dan fıkıh usulü, Velîyyüddin İbnü'l-İrâkî ve İbn Hacer el-Askalânî'den hadis, Şemseddin eş-Şattanüfî'den nahiv okudu. 1412'de hacca gitti. Deme-nûr'da kadı olan kardeşinin nâibi olarak görev yaptı.

Genç yaşta fetva vermeye ve fıkıh okut-maya başlayan Bulkîni Berkûkiyye, Haş-şâbiyye, Haseniyye, Şerîfiyye ve Kayıtbay medreselerinde müderrislik yaptı. Celâ-leddin es-Süyûtî ve Sehâvî'nin de arala-rında bulunduğu birçok talebe yetiştirdi. Hocalarından Velîyyüddin İbnü'l-İrâ-kî'nin azlı üzerine 6 Zilhicce 825'te (21 Kasım 1422) Mısır Şâfiî başkadısı olduysa da on üç ay sonra bu görevden ayrıldı. Çeşitli aralıklarla yedi defa aynı gö-reve getirilen Bulkîni toplam on üç yıl altı ay başkadılık yaptı. Bu görevde iken 5 Receb 868'de (14 Mart 1464) Kahire'-de vefat etti ve babasına ait medrese-de onun yanına defnedildi.

Eserleri. *et-Tecerrüd ve'l-ihimâm bi-cem'i fetâvâ'l-vâlid şeyhi'l-İslâm*. Eser-de babasının fetvalarını toplayıp fıkıh bablarına göre tertip etmiştir. Şâban 836'da (Nisan 1433) tamamlanan eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde bir nüshası vardır (Süleymaniye, nr. 677). Kay-naklarda adları geçen diğer başlıca eser-leri de şunlardır: *el-Cevherü'l-ferd fi mâ yuhâlifü fihî'l-hurru'l-'abd*, *el-Kavlü'l-makbûl fî mâ yüdde'â fihî bi'l-mec-hûl*, *Tezkire* (bu üç eserin yazma nüshaları için bk. Brockelmann, GAL, II, 119; Suppl., II, 115), *Tetimmütü'l-Tedrib* (bununla babasının *et-Tedrib* adlı eserini tamamlamıştır); *İzhârü'n-nebâ fi su'âli ref'i'l-vebâ* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1415/5), *Tefsîrül-Kur'ân*, *el-Kavlü'l-müstebîn fi ahkâmî'l-mürteddîn*, *el-Kavlü'l-müfid fi şirâtî't-tertib beyne kelimeteyi't-tevhîd*, *el-Makâlû'l-mu-kaṭṭar fi makâmî'l-minber*.

BİBLİYOGRAFYA:

Sehâvî, *ed-Ḍav'ül-lâmi'*, III, 312-314; a.mlf., *ez-Zeyl 'alâ Ref'i'l-işr* (nşr. Cûde Hilâl — Muhammed Mahmûd Subh), Kahire 1966, s. 155-184; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 444-445; *Keşfü'z-zunûn*, I, 345, 363, 382, 389, 397, 444, 619; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 307; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 286-287; Brockelmann, GAL, II, 119; Suppl., II, 114-115; a.mlf., "Bulkîni", *İA*, II, 835-836; a.mlf., "Bulkîni", *DMİ*, IV, 111; *İzâ-hû'l-meknûn*, II, 255; *Hedîyyetü'l-'ârifîn*, I, 422; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 279; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, V, 9; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-müfessirîn*, I, 231-232; H. A. R. Gibb, "al-Bulkîni", *EL²* (İng.), I, 1308-1309.

MUSTAFA-UZUNPOSTALCI

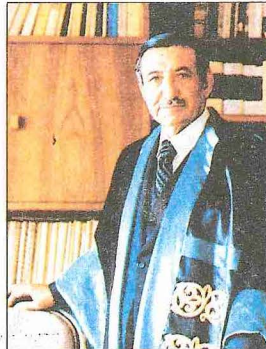
BULUÇ, Sadettin

(1913-1984)

Türk dili profesörü.

Van'da doğdu. Babası çeşitli yerlerde posta ve telgraf müdürlüğü yapan Yusuf Ziya Bey, annesi Sultan Hanım'dır. İlk ve orta okulu Malatya'da (1926), lise-yi Sivas'ta (1930) bitirdi. Yurt dışında yük-sek öğrenim yapmak isteyen öğrenciler için açılan imtihanı kazanarak Maarif Ve-kâleti tarafından Almanya'ya gönderildi (1931). 1932'de Breslau Üniversitesi'nin Şarkiyat Bölümü'ne kaydoldu. Burada okurken aynı zamanda "Untersuchungen über die altosmanische anonyme Chronik der Bibliothèque Nationale zu Paris" adlı doktora tezini hazırladı. 1937'de mezun olduktan sonra bir yıl kadar Berlin Etnografya ve Eski Eserler müzelerinde çalıştı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan olarak girdi. 1945'te "Türk Halklarında Şamanizm" adlı teziyle aynı bölümde doçent, 1955'te de "XIII-XIV. Asır Anadolu Türkçesi'ne Giriş" adlı çalışmasıyla profesör oldu.

1958-1961 ve 1969-1971 yılları arasın-da misafir profesör olarak Bağdat Üni-versitesi'nde Türk dili ve edebiyatı ders-leri okuttu. Bu sırada Irak Türk ağızları üzerinde araştırmalar yaparak pek çok dil malzemesi topladı. Yurda dönüşün-de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ya-yınlanan *İslâm Ansiklopedisi* yazı ku-ruluna girdi. Her yıl başka bir ülkede ya-pılan Milletlerarası Dâimî Altaistik ve Os-mânistik Kongresi'nin çoğuna katıldı ve tebliğler sundu. 1976 yılında Finlandi-ya'daki Sociéte Finno-Ougrienne'a üye seçildi. Uzun süre Türk Dil Kurumu'nun yönetim kurulu üyeliğinde de bulundu. Bu kurumun 1983'te Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu adıyla yeniden yapılanması sırasında kırk aslı üye ara-sında yer aldı.

Sadettin Buluç

1977-1983 yılları arasında Türkiyat Enstitüsü müdürlüğü yaptı. Bir süre İs-tanbul Üniversitesi rektör yardımcılığı görevinde de bulunan Sadettin Buluç 1983'te yaş haddinden emekliye ayrıldı. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayım-lanan *İslâm Ansiklopedisi* yazı kuru-lundaki çalışmalarına devam ederken 3 Nisan 1984'te vefat etti ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

Sadettin Buluç öğrencilerle ilgilenen, onlara zaman ayırıp yetişmelerine yar-dımcı olan, ciddi, titiz ve hoşgörü sahibi bir hoca olarak tanınır. Türkoloji, Doğu filolojileri, karşılaştırmalı dil bilgisi ve tarih konuları ile ilgilenen Buluç'un ma-kaleler halindeki çalışmalarının çoğu *İs-lâm Ansiklopedisi*, *Türk Ansiklopedi-si*, *Azerbaycan Yurt Bilgisi*, *Türkiyat Mecmuası*, *Türk Dili ve Edebiyatı Der-gisi*, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* gibi ansiklopedi ve dergilerde yayımlanmıştır. Şamanizm'le ilgili me-seleleri ortaya koyduğu bir dizi makale ile (*Türk Amacı*, İstanbul 1942, I/1, s. 42-48; I/2, s. 66-72; I/3, s. 124-131; I/4, s. 171-176; I/5, s. 233-240; I/6, s. 277-284; II/1, s. 365-371) Türk halk kültürüyle il-gili konulara da eğilmiş, bununla birlik-te çalışmalarını daha ziyade Eski Ana-dolu Türkçesi, Irak Türkçesi ve Anadolu ağızları sahalılarında yoğunlaştırmıştır. Ayrıca Anadolu'da gelişen Türk yazı dili-nin başlangıç devresi olarak kabul edi-len XIII-XIV. yüzyıl Türkçe'sinin imlâ ve ses özelliklerini sistemli bir şekilde ele alıp incelemiştir (*XIII-XIV. Asır Anadolu Türkçesine Giriş: İmlâ ve Fonetik*, İstan-bul 1956 [baskısı tamamlanamamıştır]; S. Buluç'un yayınlarının tam bir listesi için bk. Yüce, s. 209-210).

BİBLİYOGRAFYA:

Nuri Yüce, "Prof. Dr. Sadettin Buluç, Haya-tı ve Çalışmaları", *TDL*, XLVIII/388-389 (1984), s. 206-210; Yusuf Çotuksöken, "Ölümünün I. Yıldönümü Dolayısıyla Prof. Dr. Sadettin Buluç", *Öğretmen Dünyası*, sy. 64, İstanbul 1985, s. 26.

MUSTAFA ÖZKAN

BULUGU'İ-MERÂM

(بلوغ المرام)

İbn Hacer el-Askalânî'nin

(ö. 852/1449)

ahkâm hadislerini ihtiva eden eseri.

Tam adı *Bulûgu'l-merâm min edil-letü'l-ahkâm*'dir. Eserin telifinde, özel-likle ibadet, hukuk ve muamele konula-rına dair sahih hadislerin toplanması ve kolayca ezberlenebilecek bir mektep ki-